DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.14835219 ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ପଲ୍ଲୀକବିଙ୍କ ନାନାବାୟା ଗୀତର ଶିଶୁ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଅଧ୍ୟୟନ

ବସନ୍ତ କିଶୋର ସାହୁ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ସଂଜ୍ଞା ଅତି ବ୍ୟାପକ । ଏହାକୁ ବଡମାନେ ଲେଖିବେ ଓ ପିଲାଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୟସ୍କମାନେ ପଢ଼ିବେ ଓ ସେଥିରୁ ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବେ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ଏକ ଅର୍ବାଚୀନ କଳା । ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ମାଧ୍ୟମ ଦେଇ ଏହା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ନିଜର ସ୍ଥିତିକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିଛି । ଇଂରାଜୀ Nursery Songs ବା Lulaaby Songs ପରି ଓଡ଼ିଆରେ କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ନଥିଲା । ପଲ୍ଲୀକବି ନନ୍ଦକିଶୋର ସେହିପରି ଏକ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିବାକୁ ସଂକଳ୍ପ କଲେ ଓ ତାକୁ ଚାରିରୁ ପାଞ୍ଚ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ରଚନା କରି ତାର ନାମ 'ନାନାବାୟା ଗୀତ' ରଖିଲେ । ପୁସ୍ତକଟି ୧୯୧୫ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ଜନପ୍ରିୟ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ତତ୍ ସହିତ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ହେଉଛି ସାଧୀନୋତ୍ତର କାଳର ସୃଷ୍ଟି । ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ହେଉଛି ଶିଶୁ ମନରେ ଘଟୁଥିବା ସମସ୍ତ କ୍ରିୟା ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅର୍ଥାତ୍ ତାର ହସ,କାନ୍ଦ, ରାଗ, ରୁଷା, ଅଭିମାନ, କଳ୍ପନା ଓ ସପ୍ନ । ବୟସ୍କମାନେ ଭାବନ୍ତି ଶିଶୁ ହେଉଛି ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସ୍କରଣ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଧାରଣା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୁଲ୍ । ଯେଉଁ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟରେ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ସମସ୍ତ କ୍ରିୟା ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଫଳ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ ଶିଶୁ ତାକୁ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ପାଠ କରି ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିଥାଏ । ଏହି ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ସାଂପ୍ରତିକ କାଳର ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ ହେଁ ପଲ୍ଲୀକବି ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ ରଚନାରେ ଏହାର ସ୍ୱରୂପ କିପରି ରହିଛି ତାହା ବିଭିନ୍ନ ଉଦାହରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ନିମ୍ନ ଆଲୋଚନାରେ ଦର୍ଶାଇ ଦିଆଯାଇ ପ୍ରମାଣ କରାଯାଇଛି ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ନାନାବାୟାଗୀତ, ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ, ଶିଶୁ ପରିବେଶ, ପରିଚୟବୋଧ ଓ ଧାରଣା, ଶିଶୁ ବିଶ୍ୱାସ, କଳ୍ପନା, ମୌଖିକ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ

ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଯେଉଁମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟରେ ଲେଖନୀ ଚାଳନା କରି ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଲ୍ଲୀକବି ନନ୍ଦକିଶୋର ଅନ୍ୟତମ । ରାଧାନାଥ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ, ଗଙ୍ଗାଧର ପ୍ରାଚ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ ବିଭୁ କୃପାକୁ ନେଇ ସାହିତ୍ୟ ସର୍ଜନା କରୁଥିବା ବେଳେ ନନ୍ଦକିଶୋର ପଲ୍ଲୀମାଟିରୁ ପଲ୍ଲୀ ଲୋକଙ୍କ ମୁଖରୁ ଛାଣି ଆଣିଥିଲେ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟ କବିତାର ଭାବ ସମ୍ପଦ । ଲୋକମୁଖରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅନେକ ଲୋକକ୍ତିକୁ ସେ ନିଜ କାବ୍ୟକବିତାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ସଫଳ ହୋଇଥିଲେ । ଅପାଂକ୍ତେୟ ଭାବରେ ପଡି ରହିଥିବା ଗାଆଁ ନଈ, ହାଟ,ବାଟ, ଘାଟ, ତୁଠ, ଗ୍ରାମ ଚାଟଶାଳୀ, ଶଶ୍ମାନ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ନିଜ ଗାଆଁର ଚାରୁଚିତ୍ରକୁ ସେ ସୁନ୍ଦର ଓ ସାବଲୀଳ ଭାବରେ ତାଙ୍କ କବିତାରେ ରୂପାୟିତ କରିଛନ୍ତି ।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14835219
Article No - BPP00253

ନାନାବାୟା ଗୀତ (୧୯୧୫) ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ରଚନାରେ ଏହାର ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଏ କଥା ମଧ୍ୟ କବି 'ପ୍ରଭାତ ସଙ୍ଗୀତ' ପୁସ୍ତକ ମୁଖବନ୍ଧରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ଲେଖିଛନ୍ତି– 'ଭଲ ହେଉ ବା ମନ୍ଦ ହେଉ ମୁଁ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟ ଗୁଡ଼ିଏ ଲେଖିଅଛି ତହିଁରେ ଶୈଶବ ସ୍ମୃତି ଜଡିତ ରହିଅଛି ।' କଟକ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ

ଯୋଗାଯୋଗ :
ଡକ୍ଟର ବସନ୍ତ କିଶୋର ସାହୁ, ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଅଧ୍ୟାପକ, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଶିକ୍ଷାବିତ୍, କୁସୁପୁର, କୁଆଁପାଳ-୭୫୪୨୦୪, କଟକ
Email : basantasahoo57@gmail.com
ORCID ID : https://orcid.org/0009-0009-8163-4649

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୫.୯.୨୦୨୪	୧୦.୧୦.୨୦୨୪	୨୫.୧୧.୨୦୨୪	୧.୦୧.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ସାହୁ, ବସନ୍ତ କିଶୋର; ୨୦୨୫ । : ପଲ୍ଲୀକବିଙ୍କ ନାନାବାୟା ଗୀତର ଶିଶୁ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଅଧ୍ୟୟନ। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ । ଭାଗ :୧୦, ସଂଖ୍ୟା :ଙ; ପୃଷ୍ଠା :୧୭–୨୨ ।

ସେ 'ନାନାବାୟା ଗୀତ' ପୁସ୍ତକଟି ମାତ୍ର ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଜେନା 'ନନ୍ଦ କିଶୋର ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀର ମୁଖବନ୍ଧରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଇଂରାଜୀ Nursery Songs ବା Lulaaby Songsର କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ରୂପାନ୍ତର ତାଙ୍କ ସମୟରେ ନଥିଲା । ତତ୍ ସହିତ ତାଙ୍କ ସମୟରେ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପୁସ୍ତକ ନଥିବା ସେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଜେନା ଲେଖିଛନ୍ତି- "ଦିନେ ଶିଶୁଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନ ନିମିତ୍ତ ଖଣ୍ଡିଏ ଶିଶୁ ସଙ୍ଗୀତ ରଚନାର ସଂକଳ୍ପ କଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟବସାୟ ଏତେ ଦୃଢ଼ ଯେ ସେ ସେହିକ୍ଷଣି କାଗଜ କଲମ ଧରି ଲେଖିବାକୁ ବସିଗଲେ । ଗାଧୁଆ ନାହିଁ, ଖାଇବା ନାହିଁ, ପିଇବା ନାହିଁ ଦିନ ଦଶଟାରୁ ତିନିଟା ଯାଏଁ ବସି ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଘଣ୍ଟା ଭିତରେ ନାନାବାୟା ଗୀତ ପୁସ୍ତକଟି ଶେଷ କଲେ ।" ଅର୍ଥାତ୍ ନନ୍ଦକିଶୋର ମାତ୍ର ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ "ନାନାବାୟା ଗୀତ"ଶିଶୁ କବିତା ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରି ଏକ ଇତିହାସ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ଏହି ପୁସ୍ତକଟିରେ ୫୦ଟି କବିତା ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ଓ ଏହା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଜେନା ଲେଖିଛନ୍ତି । "ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଲେଖା ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ କବିତା ଅତି ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଏବଂ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ କବିତା କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରକାଶିତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ (ସ୍ୱର୍ଗତ ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାରଙ୍କ ସମ୍ପାଦିତ) ଓଡ଼ିଆ 'ସାହିତ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ'ରେ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ପାଇଅଛି ।

ନନ୍ଦକିଶୋର ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ସମସାମୟିକ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିଲେ । ଗୋପବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଡଗରପଡା ବାସଭବନକୁ ଆସୁଥିଲେ ବୋଲି ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ଜେନା ଲେଖିଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ କବିବର ରାଧାନାଥ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଇନିସ୍‌ପେକ୍ଟର ଥିଲା ସମୟରେ ସେ ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ଛାତ୍ରବସ୍ଥା ତଥା କର୍ମ ଜୀବନରେ ସେ ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ, ସ୍ୱଭାବକବି ଗଙ୍ଗାଧର, ବ୍ୟାସକବି ଫକୀରମୋହନ ଓ ବିଶ୍ୱାନାଥ କରଙ୍କ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସମୟକୁ ଉତ୍କଳ ଗୌରବ ମଧୁସୂଦନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାୟନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ସାରିଥିଲେ । ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ ଓ ବିଶ୍ୱାନାଥ କର ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ହେଁ ବଙ୍ଗଳା ଉପାସନା ପଦ୍ଧତି ଗ୍ରହଣ କରିବା ସହିତ ବଙ୍ଗାଳୀ ରମଣୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରୁଥିଲେ । କାଳେ ନନ୍ଦକିଶୋର ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ବିଧର୍ମୀ ହୋଇଯିବେ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ପରିବାର ଲୋକ ତାଙ୍କୁ କଟକରୁ ନେଇ କେନ୍ଦ୍ରାପଡା ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ନାମ ଲେଖାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ନନ୍ଦକିଶୋର ଥିଲେ ପଲ୍ଲୀପ୍ରିୟ ମଣିଷ । ତାଙ୍କ ଚେତନ ତଥା ଅବଚେତନ ମନ ତଳେ ସବୁବେଳେ ପଲ୍ଲୀର କଥା, ପଲ୍ଲୀର ମଣିଷ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଆଚାର ବିଚାର, ଚାଲିଚଳନ, ରୁଚି କଥା ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ଅନେକ ପଲ୍ଲୀଗୀତରେ ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ବା ଶିଶୁ ମନଛୁଆଁ କବିତା ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲେ ହେଁ ସେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଶିଶୁଙ୍କ ପାଇଁ 'ନାନାବାୟାଗୀତ'(୧୯୧୫) ରଚନା କରିଥିଲେ । ପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ପରେ ଜନପ୍ରିୟ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ଏକାଧିକ ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଏହି ଆଲୋଚନାରେ ଯେଉଁ ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଇଛି ତାହା ୬ଷ୍ଠ ସଂସ୍କରଣରୁ ଗୃହୀତ ହୋଇଛି । (୧୯୩୪, ମୂଲ୍ୟ ୬ ଅଣା) ଏଥିରୁ ପୁସ୍ତକଟିର ଲୋକପ୍ରିୟତା ସମ୍ପର୍କରେ ଅବହିତ କରିହେବ । ଏହି ଆଲୋଚନାରେ ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତକରେ କିପରି ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି ତାହା ଆଲୋଚନା କରାଯାଉଅଛି ।

ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ନନ୍ଦକିଶୋର ତାଙ୍କ ନାନାବାୟାଗୀତ ପୁସ୍ତକଟି ମାତ୍ର ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ରଚନା କରିଥିଲେ । କାରଣ ମୌଖିକ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଶିଶୁ ଉପଯୋଗୀ ଲୋକ ସାହିତ୍ୟରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ଶିଶୁଙ୍କ ଉପଯୋଗୀ ଗୀତ ରହିଥିଲେ ହେଁ ଶିଶୁଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପୁସ୍ତକ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକାଶ ପାଇନଥିଲା । ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ନନ୍ଦକିଶୋର ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟରେ ଯାହାକୁ ନର୍ସରୀ ସଙ୍ଗସ୍ (Oriya Lulaaby Songs) ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ଓଡ଼ିଆରେ ସେପରି ପୁସ୍ତକ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚର ହୋଇନଥିଲା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ଇଂରାଜୀ ନର୍ସରୀ ସଙ୍ଗସ୍ (Oriya Lulaaby Songs) ଅବଲମ୍ବନରେ ସେ ରଚନା କଲେ 'ନାନାବାୟା ଗୀତ' । ଏଥିରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର କୃଷ୍ଣ, ହେମନ୍ତ, ବସନ୍ତ ଓ ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ଚରିତ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନ ପାଇଁ ମାନବେତର ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆଣି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ଯାହାକି ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ମୁଖ୍ୟ ବିଭବ । କବିତାଗୁଡ଼ିକ ତତ୍ କାଳୀନ ସମୟରେ ଶିଶୁର ଚିନ୍ତାଧାରା ଯଥା ରାଗ, ରୁଷା, ହସ, କାନ୍ଦ, କ୍ରୋଧ, ଈର୍ଷା, କଳ୍ପନା, ଆଶା ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଅତି ସୁନ୍ଦର ଓ ସାବଲୀଳ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

ନନ୍ଦକିଶୋର ନାନାବାୟା ଗୀତ ରଚନା କରିବା ବେଳକୁ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ବିକାଶ ସାଧିତ ହୋଇନଥିଲା । ଶିଶୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଧାରଣା, ପରିଚୟବୋଧ, ଶିଶୁ ପରିବେଶ, କଳ୍ପନା, ଭାବାବେଗ, ସର୍ବପ୍ରାଣବାଦ, ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଆରୋପ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ସହିତ ତାଙ୍କର ପରିଚିତ ହୋଇନଥିଲା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ଆଲୋଚକ ଆଲୋଚନା କରିଥିବା ମୋର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆସିନାହିଁ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ରଚନାରେ କିପରି ଶିଶୁ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଉପାଦା ଉପଲବ୍ଧ ତାହା ଏହି ଆଲୋଚନାରେ ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ ଅଛି । ଶିଶୁ ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ସେଥିରୁ ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରେ ଓ ନିଜର ସ୍ୱରୂପକୁ ଦେଖିଥାଏ ତାହା ପଢ଼ିବାକୁ ଶିଶୁ ଆଗ୍ରହ ପକାଶ କରିଥାଏ ।

୧୯୭୯ ମସିହାରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଶିଶୁ ସମ୍ବତ୍ସର ପାଳନ କରାଯାଇ ଶିଶୁର ଅଧିକାର, ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ଚିନ୍ତା ଚେତାନା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଗଲା । ଶିଶୁ କେବଳ ପରିବାରର ନୁହେଁ ସେ ହେଉଛି ଦେଶ ଓ ଜାତିର ମୂଳ ଭିତ୍ତିଭୂମି ଓ ସମ୍ପତ୍ତି । ତାର ଅବସ୍ଥିତି ଓ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଦେଶ ଓ ଜାତି ପାଇଁ ମୂଲ୍ୟବାନ । କୁହାଯାଏ ଯେ ଆଜିର ଶିଶୁ ଆଗାମୀ କାଲିର ଭବିଷ୍ୟତ । ଆଜି ତାକୁ ଆମେ ଯେପରି ଗଢ଼ିବା ଆସନ୍ତା କାଲି ସେ ନିଜକୁ ସେହିପରି ଉପସ୍ଥାପନ କରିବ । ସେ ପିଲାବେଳୁ ପାଇଥିବା ସଂସ୍କାର, ବ୍ୟବହାର, କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ତାର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ସହିତ ପରିବାରର ଉନ୍ନତି, ସମାଜର ଉନ୍ନତି ଓ ଦେଶର ଉନ୍ନତି ସହିତ ସୁରକ୍ଷା ଓ ସମୃଦ୍ଧି ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଉପରୋକ୍ତ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ରଚିତ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ଶିଶୁକୁ ସୁନାଗରିକ କରି ଗଢ଼ିଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିଶୁ ଓ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା ସର୍ବେକ୍ଷଣ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ ସମୟରେ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ରଚନାରେ ଏହି ସବୁ ଭାବଧାରା ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ଗବେଷକ ଓ ସମୀକ୍ଷକମାନେ ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିଥାନ୍ତି । ଏବେ ଦେଖିବା କେତେଦୂର ତାଙ୍କ ରଚନାରେ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛି ।

ଶିଶୁ ପରିବେଶ, ପରିଚୟବୋଧ ଓ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟ :

ଶିଶୁ ତା ପରିବେଶକୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଏ । ଶିଶୁ ପରିବେଶ କହିଲେ ଏଠି ଶିଶୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ଅଧିକ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରେ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସାହିତ୍ୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ତାକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇଥାଏ । ସେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଦେଖୁଥିବା ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ସହିତ ସେଥିରେ ନିଜ ପ୍ରତିମ୍ବିବ ବା ନିଜ ନାମ ଥିଲେ ଶିଶୁ ସେଥିପ୍ରତି ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ନନ୍ଦକିଶୋର ଏ କଥା ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି ଓ ସେ ନିଜର ପୁଅ କୃଷ୍ଣକୁ ଏକ ଚରିତ୍ର ଭାବରେ ଅବତାରଣା କରି ବାୟା ଚଢ଼େଇ କବିତା ରଚନା ଲେଖିଛନ୍ତି ।

ବାୟା ଚଢ଼େଇରେ ବାୟା ଚଢ଼େଇ ତୁ କୃଷ୍ଣ ଦୁଆରକୁ ଆ'
କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗତରେ ଖେଳିବୁଲି ସାରି ଦୁଧ ପିଇ ଦେଇ ଯାଆ ।
ବାୟା ଚଢ଼େଇରେ ବାୟା ଚଢ଼େଇ ତୁ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗତରେ ଥିବୁ
ଆଖି ବୁଜିକରି କୃଷ୍ଣ ଶୋଇଲେ ତୁ ବସାକୁ ଉଡିଣ ଯିବୁ ।
ତୋ ବସା ବାଇଆ ଉଚ୍ଚ ତାଳଗଛେ ବାଆ କଲେ ଦୋହଲଇ
ଘୋର ବରଷାରେ ତୋ ବସା ଭିତରେ ପାଣି ପଶି ନପାରଇ ।
ନଇ ବଢ଼ି ଘୋର ଗରଜନ କଲେ ତୋତେ ନ ମାଡଇ ଡର
ଏତେ ବିପଦରୁ ତୋତେ ଯେ ରଖନ୍ତି ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ସେ ଈଶ୍ୱର ।

(ବାୟା ଚଢ଼େଇ, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୨)

ଗ୍ରାମ୍ୟ ପରିବେଶରେ ଶିଶୁ ପରିବେଶର ସବୁଠାରୁ ଆପଣାର ଓ ନିକଟତର ଜୀବ ହେଉଛି ବିଲେଇ । ତାକୁ ବିଲେଇ ନାନୀ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରେ ମୂଷା ମାରିବା ପାଇଁ ବିଲେଇ ପୋଷା ଯାଇଥାଏ । ଏମିତି କେଉଁ ଘର ନାହିଁ ଯେଉଁଠି ବିଲେଇ ନଥାଏ । ଶିଶୁକୁ ତାଙ୍କ କବିତା ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ନନ୍ଦକିଶୋର ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ବିଲେଇ ନାନୀ କବିତା ରଚନା କରିଛନ୍ତି ।

ବିଲେଇନାନୀ ଲୋ ବିଲେଇ ନାନୀ
ମୂଷା ମାରି ଖାଉ ପତଳା ନାନୀ
ବିଲେଇନାନୀ ଲୋ ବିଲେଇ ନାନୀ
ଚୋରାଇ ଖାଉ ତୁ ସର ଲବଣୀ ।
* * * *

ଦୁଧ ପିଏ ନାହିଁ କହ୍ନାଇ ଯେବେ
ମିଆଁଉ ମିଆଁଉ ବୋବାଉ ତେବେ
ନାହିଁ ନାହିଁ ବିଲ ଆସିବୁ ନାହିଁ
ପିଇଦେବ ସବୁ ଦୁଧ କହ୍ନାଇ ॥

(ବିଲେଇନାନୀ, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୫,୬)

ସେହିପରି ପୋଷା କୁକୁର ମଧ୍ୟ ଶିଶୁ ପରିବେଶର ଏକ ଜୀବ ଯାହା ସହିତ ଶିଶୁ ଖେଳିଥାଏ । କୁକୁର ଛୁଆଟିଏ ଦେଖିଲେ ତାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ କୋଳ କରି ନେଇଥାଏ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନରେ ଲୋକେ ନିଜ ଘରେ ପ୍ରାୟତଃ କୁକୁର ପୋଷି ଥାଆନ୍ତି । ସେ ଚୋର ଜଗେ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଭାବି ଥାଆନ୍ତି । ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ ରଚନାରେ ଶିଶୁ ମନର ସେହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଙ୍କି ମାରିଛି ।

ଆରେ ମୋର ପୋଷା କୁକ ତୋତେ କି କରୁଛି ଭୋକ ।
ଦାଣ୍ଡ ଆଡେ ଶୋଇ ଥାଉ ଭାତ ଦେଲେ ଗୁଣ୍ଡେ ଖାଉ ।
ରାତି ଯାକ ଜଗିଥାଉ ଭୁକୁ ଥାଉ ଭୋଉ ଭୋଉ ।
ବାଘ ଗରଜଇ ବଣେ ଆମେ ଥାଉ ଘର କଣେ ।
ତୋତେ କି ନ ମାରେ ଡର ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ଛାତି ତୋର ॥

(ପୋଷା କୁକୁର, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୩)

ଗ୍ରାମ୍ୟ ପରିବେଶରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲେ ବିଲୁଆ ବୋବାଇବା ଏକ ସାଧାରଣ ଘଟଣା । ଶିଶୁ ଏହି ଡାକ ଶୁଣି ଭୟଭୀତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ବାପାବୋଉ ବା ଅନ୍ୟ ସଦସ୍ୟଙ୍କ କୋଳରେ ବସି ଏହି ଡାକ ଶୁଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । କବିଙ୍କ ମନରେ କାହିଁକି ବିଲୁଆ ବୋବାଏ ସେ କଥାକୁ ନେଇ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । କବି ଏହି କଥା ତାଙ୍କ ବିଲୁଆ ନନା କବିତାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଭୁଲି ନାହାଁନ୍ତି-

ବିଲୁଆ ଭାଇରେ ବିଲୁଆ ଭାଇ
ହୁକେ ହୁକେ ଛଡା ଗୀତ କି ନାହିଁ
ସ୍ୱଭାବ ଏ ତୋର ବିଲୁଆ ଭାଇ
ଆଉ କିଛି କଥା ଏଥିରେ ନାହିଁ ।

ସଞ୍ଜ ବେଳେ ଭାତ ଖିଆ ପହରେ
ରାତି ଅଧେ, ପାହାନ୍ତିଆ ପହରେ
ପହରକେ ତୁହି ବୋବାଉ ଥରେ
ଚାରି ଥର ଡାକୁ ଚାରି ପହରେ ।
ପହର ଗଣି ତୁ ଡାକୁ କେମନ୍ତେ
ଆଚମ୍ଭିତ ଲାଗେ ଏ କଥା ମତେ ॥
(ବିଲୁଆ ନନା, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୧୧)

ଏହି କବିତାରେ କବି ବିଲୁଆ କେତେବେଳେ ହୁକେ ହୋ ବୋବାଏ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଶିଶୁ ମନରେ ଏକ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି କିରବାକୁ ଭୁଲି ନାହାଁନ୍ତି ।

ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଶିଶୁ ବିଶ୍ୱାସ :

କାଉକୁ ଆହାର ଦେବା ଏକ ସାମାଜିକ ଚଳଣି । ପୂର୍ବେ ଯେତେବେଳେ ଟେଲିଫୋନ, ମୋବାଇଲ୍ କି ଇଣ୍ଟରନେଟ ନଥିଲା ବା ଚିଠି ପତ୍ର ଦେବା ନବା ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ନଥିଲା ସେତେବେଳେ ଗାଆଁର ନାରୀମାନେ କାଉକୁ ଅଧାର ଦେଇ ତା ମାଧ୍ୟମରେ ଭଲ ମନ୍ଦ ଖବର ବୁଝୁଥିଲେ । ଏହା ଏକ କାଳ୍ପନିକ ଲୋକବିଶ୍ୱାସ । ଶିଶୁମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ପରିବାର ସଦସ୍ୟଙ୍କୁ ଏହା କରୁଥିବା ଦେଖି ନିଜେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥାଏ । କାଉ ଯଦି ଅଧାର ଖାଉଥିଲା ତେବେ ଘରକୁ କୁଣିଆ କିମ୍ବା ବିଦେଶରେ ଥିବା ନିଜ ପରିବାରର ସଦସ୍ୟ ଆସିବା ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଉଥିଲା । ନାରୀମାନେ କୁଣିଆ ସହିତ ନିଜ ପରିବାରର ଲୋକେ କେବେ ଆସିବେ ସେ କଥା ନିଜ କଳ୍ପନା ନେତ୍ରରେ ଦେଖି ଅନୁମାନ କରି ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ଏହି କଥା ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ କବିତା ତାଙ୍କ ଝିଅ ପାର୍ବତୀ ବିଶ୍ୱାସ କରିଛି । କବି ସେ କଥାକୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ନନ୍ଦକିଶୋର ସମ୍ବଲପୁରରେ ଚାକିରି କରୁଥିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ ଝିଅ ପାର୍ବତୀ କାଉକୁ ଅଧାର ଦେଇ କାଉ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଛି । କେବେ ବାପା ଘରକୁ ଆସିବେ ସେଥିପାଇଁ କାଉକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ନିଜର ଜିଜ୍ଞାସା ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ପ୍ରଶମିତ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ବାପା ପ୍ରତି ଥିବା ଆକର୍ଷଣ ହେତୁ ଏଥରକ ବାପା ଘରକୁ ଆସିଲେ ଆଉ ସମ୍ବଲପୁର ନଯିବା ପାଇଁ କାଉକୁ କହିଛି । ଏହି କବିତା ହୃଦ୍ୟ ଓ ମନଛୁଆଁ ହୋଇ ପାରିଛି ।

କୁଜି କାଉରେ କୁଜି କାଉ — କାଆ କାଆ ଗାଇ କଅଣ ଗାଉ ।
ପାର୍ବତୀ ଦେଇଗୋ ପାର୍ବତୀ ଦେଇ — ବାରତା ଦିଅଇ ସଭିଙ୍କୁ ନେଇ ।
ବନ ପରବତ ଡେଇଁ ମୁଁ ଯାଏ — ଘର କଥା ନେଇ ପ୍ରବାସେ ଦିଏ ।
ମୋ ରାବ ଶୁଣନ୍ତି ପ୍ରବାସ ଜନ — ଘର କଥା ଭାଳି ବିରସ ମନ ।
ବିଦେଶୀ ବାରତା ଶୁଣି ମୁଁ ଆସେ — ଉଡି ରାବେ ଆସି ତା ଘର ପାଶେ ।
ଚାଉଳ ଅଧାର ପାଇଲେ ମୁହିଁ — ସବୁରି ବାରତା ଦିଅଇ କହି ।
(କୁଜି କାଉ, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୩୩)

କଥୋପକଥନ ଶୈଳୀର ପ୍ରୟୋଗ :

ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱରେ ଗପ ହେଉ କି ଗୀତ ସେଥିରେ ଚରିତ୍ରମାନେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ପଢ଼ି ଶିଶୁ ସେଥିରୁ ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିଥାଏ । ପୁଣି ନିର୍ଜିବ ବସ୍ତୁ ଯଦି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେ ତେବେ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱରେ ତାକୁ ସର୍ବପ୍ରାଣବାଦ କୁହାଯାଏ । ମଣିଷମାନଙ୍କ ପରି ପଶୁପକ୍ଷୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଆରୋପ କୁହାଯାଏ । ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଏହି ସମସ୍ତ ବିଭବ ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ କବିତାରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । କୁଜି କାଉ କବିତା ପରି ତାଙ୍କର କାଉ ଓ ବାଳିକା କବିତାରେ କାଉଟି ସହିତ ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ ଝିଅ ପାର୍ବତୀ ଯେଉଁ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଚିତ୍ର ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ତାହା ପଢ଼ିଲେ ଯେ କୌଣସି ଶିଶୁ ସେଥିରୁ ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବ ।

ବାଳିକା- ଡାମରା କାଉରେ ଡାମରା କାଉ
କାଆ କାଆ ରାବି କୁଆଡେ ଯାଉ ?
କାଉ- ପାର୍ବତୀ ଦେଇଗୋ ପାର୍ବତୀ ଦେଇ
ବନ ପରବତେ ମୁହିଁ ରାବଇ ।
ବାଳିକା- ଡାମରା କାଉରେ ଡାମରା କାଉ
ନଈ ସମୁଦର କେମନ୍ତେ ଡେଉଁ ।
କାଉ- ପାର୍ବତୀ ଦେଇଗୋ ପାର୍ବତୀ ଦେଇ
ଉଚ୍ଚ ଆକାଶରେ ମୁହିଁ ଉଡ଼ଇ
ନଈ ସମୁଦର ରହନ୍ତି ତଳେ
ଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ ମୁଁ ଜଳେ ଓ ଥଳେ ।
(କାଉ ଓ ବାଳିକା, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୧୮)

ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ ଅନେକ କବିତାରେ ପଶୁ ପକ୍ଷୀମାନେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ପରି ଆଚରଣ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ଦେଖାଯାଇଥାଏ ।

ମୌଖିକ ଶିଶୁ ଗୀତର ପ୍ରୟୋଗ :

ଶିଶୁର ବୟସ ବଢ଼ିବା ସହିତ ସେ ତାର ପରିବେଶ ସହିତ ଅଧିକ ପରିଚିତ ହୋଇଥାଏ । ପିଲାବେଳେ ଜନନୀ ଠାରୁ ଶୁଣିଥିବା ନାନାବାୟା ଗୀତ ତାର କର୍ଣ୍ଣ ଗହ୍ୱରରେ ଅନୁରଣିତ ହେଉଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ବର୍ଷା ହୁଏ ବା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରାରେ ଲୋକେ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ସେତେବେଳେ ଶିଶୁ ଆଉ ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କ ସହିତ ବାହାରେ ଖେଳିବାକୁ ଯାଇପାରେ ନାହିଁ । ଏହି ସମୟରେ ସେ ନିଜ ଘର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ପୂର୍ବରୁ ଶୁଣିଥିବା ଅନେକ ମୌଖିକ ଗୀତକୁ ସ୍ୱର ଦେଇ ଗାନ କରିଥାଏ । ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ ରଚନାରେ ଏହି ମୌଖିକ ଶିଶୁ ଗୀତର ଅବିକଳ ପ୍ରୟୋଗ ଆମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥାଉ ।

ମେଘ ବରଷଇ ଟପର ଟପର କେଶୁର ମାଇଲା ଗଜା
କେଉଁ ରାଇଜରେ ରହିଲେ ରଜା ଗୋ ତେଲିଙ୍ଗି ବାଇଦ ବଜା ।
ମେଘ ବରଷଇ ଟପର ଟପର ସୁଅରେ ବହଇ ପାଣି
ପାଣିରେ ଡାକଇ କେଁ କଟର ହୋ ବେଙ୍ଗ ଓ ବେଙ୍ଗୁଲୀ ରାଣୀ ।
(ବର୍ଷାଗୀତ, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୧୫)

କିମ୍ବା

ଖରା କରୁଅଛି ମେଘ କରୁଛି
ବିଲୁଆ ପୁଅର ବାହା ହେଉଛି ।
ବିଲୁଆ ନନାରେ ବିଲୁଆ ନନା
ଘର ପୋଡିଗଲା ପଛକୁ ଅନା ।
(ବିଲୁଆଭାଇ, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୧୦/୧୧)

ଅନର୍ଥକ ଶବ୍ଦ ତଥା ଗୀତର ପ୍ରୟୋଗ :

ଗୀତର ଅର୍ଥ ବୁଝୁକି ନବୁଝୁ ସେଥିରେ ଧ୍ୱନ୍ୟାତ୍ମକ ଶବ୍ଦ କିମ୍ବା ଅନର୍ଥକ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥିଲେ ଶିଶୁ ସେଥିପ୍ରତି ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ଶବ୍ଦ ସହିତ ଗୀତର ପାଦ ଅନର୍ଥକ ହୋଇଥିଲେ ସେଥିରେ ସ୍ୱର ମାଧୁରୀର ଲାଳିତ୍ୟ ଶିଶୁକୁ ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥାଏ । ଶିଶୁ ସେ ସବୁକୁ ପଢ଼ି ତାକୁ ଗାନ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇଥାଏ । ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ ଶିଶୁ କବିତାରେ ଏହାର ସ୍ୱରୂପ ଆମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।

କାଶୀ ରଜା ଝିଅଲୋ ତୁ ନଳ ରଜା ବୋହୂ
ନଳ ରଜା ବୋହୂଲୋ ତୁ ନଈକୁ ଗାଧୋଇ ଯାଉ ।
ନଈକୁ ଗାଧୋଇ ଯାଉ ଯାଉ ପାଇଲୁ ଗୋଡ ବଳା
ଛେଳି କିଣିବାକୁ ନେଇଗଲୁ ସେହି ବଳା ।
ଟିପିଟିପିକା ଛେଳି ଅଛି ପାତାଳ ଭିତରେ
ରଜା ପୁଅ ଖୋଜୁଅଛି ବନସ୍ତ ମଧରେ ।
(ସୁନା ପଇତା, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୨୩)

କିମ୍ବା

ଡାମରା କାଉରେ ଡାମରା କାଉ ଉଞ୍ଚ ପରବତେ ବୋବାଉ ଥାଉ ।
ଉଞ୍ଚ ପରବତ କୁଞ୍ଚିକୁଞ୍ଚିକା   ତହିଁରେ ବସିଛି ତିନି ମଞ୍ଜିକା ।
ତିନି ତିନି ପଣ ଅଠର ପଣ   ଭାଇଙ୍କୁ ଡକାଇ କଉଡି ଗଣ ।
କଉଡି ଗଣାରେ ପାହିଲା ରାତି   ଚୋର ନେଇଗଲା କଜଳପାତି ।
(ଡାମରା କାଉ, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୨୪)

ଶିଶୁ ମନରେ ବିଭିନ୍ନ ଧାରଣା ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି :

ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱରେ ଶିଶୁ ଜାଣିଥିବା କଥା ଓ ଘଟଣାକୁ ଆଉ ଥରେ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ତାକୁ ଜଣାଇ ଦେବାକୁ ଧାରଣା କୁହାଯାଏ । ଏହା ଶିଶୁର ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ସହିତ ତାକୁ ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ନିଜ ଚତୁପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦେଖୁଥିବା ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ କଥା ସାହିତ୍ୟରେ ପଢ଼ିଲେ ତାର ଜିଜ୍ଞାସା ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶମିତ ହୋଇଥାଏ । ଚାଷୀ ଘରେ ଧାନ, ମୁଗ, ବିରି ବସ୍ତାରେ ପଶି ରହିଥାଏ । ରାତିରେ ଚୂଟିଆ ମୂଷା ବସ୍ତା କୁମ୍ଭା ଅମାର ଭିତରେ ପଶି ସେ ସବୁ ଖାଇଥାଏ । ମୂଷା ଗଣେଶଙ୍କ ବାହାନ ହୋଇଥିବାରୁ ନିଜର କ୍ଷତି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ କେହି ମାରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ନାହିଁ । ମଣିଷର ଏହି ଧାରଣାକୁ ନନ୍ଦକିଶୋର ଅନୁଭବ କରି ଲେଖିଛନ୍ତି ।

ଚୂଟିଆ ମୂଷାରେ ଚୂଟେଇ ମୂଷି   ଧାନ ଅମାରକ ଖାଉଥା ବସି ।
କରୁଥା ଯାହା ତୋ ମନର ଖୁସି   ଘର ଛାଡି ମୁହିଁ ଯାଉଛି ରଷି ।
ଟିକି ଟିକି ଧାନ ଶଏ ଭରଣ   ସାତଟା ଅମାର କଲୁଣି ଶୂନ୍ୟ ।
ଗଣେଶ ବାହାନ ଅଟୁରେ ମୂଷା   ତୋତେ ମାରିବାକୁ ନାହିଁ ଭରସା ।
(ଚୂଟିଆ ମୂଷା, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୬)

ବର୍ଷାଦିନେ ବେଙ୍ଗର କେଁ କଟର ଶବ୍ଦରେ ଚାରିଆଡ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଶିଶୁ ଭୟଭୀତ ହୋଇଥାଏ । ସେହିପରି ବେଙ୍ଗୁଲି ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲେ ନଳାରେ ପଶି ପୋକଜୋକ ଖାଇବା ଏକ ସାଧାରଣ ଘଟଣା । ରାତିସାରା ନଳା ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ପୋକଜୋକ ପାଇଁ ଜଗି ରହେ । ଦିନରେ ତାର ଦର୍ଶନ ମିଳେନାହିଁ । ଦିନରେ ସେ ଆସି ଘର କଣରେ ଅବସ୍ଥାନ କରେ । ଯେଉଁ ଘରେ ବେଙ୍ଗ ରୁହେ ସେ ଘରକୁ ସାପ ପରି ବିଷଧର ପ୍ରାଣୀ ପଶି ତାକୁ ଶିକାର କରନ୍ତି । ଏହା ପରିବାର ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ବିପଦ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ । ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ ଘଟଣା ହେଲେ ମଧ୍ୟ କବି ତାଙ୍କ କବିତା ମାଧ୍ୟମରେ ପୁନର୍ବାର ଶିଶୁକୁ ପରିଚିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି ।

ନଳା ମୁହେଁ ପଶି ପିଉ ତୋରାଣି
ଏଡେ ଅସନୀ ତୁ ବେଙ୍ଗୁଲିରାଣୀ ?
ହୋଓ ପଛେ ଇନ୍ଦ୍ର ରଜାଙ୍କ ରାଣୀ
ନ ଆସିବୁ ଆମ ଘରକୁ ପୁଣି ।
ଭାଡି ତଳେ ଶୁଣି କେଁ କଟର
ରାତିରେ ମାଡ଼ଇ କୃଷ୍ଣକୁ ଡର ।
ଯେ ଘରେ ବେଙ୍ଗୁଲି ରହଇ ଯାଇଁ
ପଶେ ତହିଁ ସାପ ଅଧାର ପାଇଁ ॥
(ବେଙ୍ଗୁଲୀ ରାଣୀ, ନାନାବାୟାଗୀତ, ପୃ.୯)

ଶିଶୁ କଳ୍ପନାର ସ୍ୱରୂପ :

ସାଧାରଣତଃ ଶିଶୁ କଳ୍ପନା ବିଳାସୀ ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରବଣ । ତା କଳ୍ପନାରେ ସବୁ କିଛି ସମ୍ଭବ । ତା କଳ୍ପନାରେ ସବୁ କିଛି ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ପାରାଙ୍କୁ ନଡିଆ ରସ ଖାଇବାକୁ ଦେବା, ପିଇବାକୁ

ବେଣ୍ଟ ପୋଖରୀର ପାଣି ଆଣି ଦେବା ଅସମ୍ଭବ ମନେ ହେଲେ ହେଁ କବି ଶିଶୁ କଳ୍ପନାକୁ ନିମ୍ନ ଗୀତରେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ଖଟୁଲିରେ ପାରା ଶୋଇବା ଅସମ୍ଭବ ଲାଗୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ କବି ଶିଶୁ କଳ୍ପନାରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଅନେକ କବିତାରେ ଶିଶୁ କଳ୍ପନା ଓ ସ୍ୱପ୍ନକୁ କବି ସୁନ୍ଦର ଓ ସାବଲୀଳ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ସଫଳତା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ।

ଚାଲୁଣି ଚଲଉ ଚଲଉ ପାଇଲଇଁ ମୁଁ ଗୋଡ଼ି
କି ସୁନ୍ଦର ପାରା ଯୋଡ଼ିକ ଯାଉଅଛନ୍ତି ଉଡି ।
ଆସ ଆସ ପାରାଯୋଡ଼ିକ ମୋର ପିଣ୍ଡାରେ ବସ
ଖାଇବାକୁ ଦେବି ତୁମକୁ ମୁହିଁ ନଡିଆ ରସ ।
ପିଇବାକୁ ଦେବି ତୁମକୁ ବେଣ୍ଟ ପୋଖରୀ ପାଣି
ଶୋଇବାକୁ ଦେବି ଖଟୁଲି ମାଳିଘରୁ ମୁଁ ଆଣି ।
ମାଳିଘର ଖଟୁଲିରେ ଯେ ବାଉଁଶର ପାଟିଆ
ରଜାଘର ଝିଅ ଗୋଡରେ ରତନର ଝୁଣ୍ଟିଆ ॥

(ପାରାଯୋଡ଼ିକ, ନାନାବାୟା ଗୀତ, ପୃ.୧୯/୨୦)

ପ୍ରାନ୍ତ କଥନ :

ପଲ୍ଲୀ କବିଙ୍କ ବିଷୟବସ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଅନନ୍ୟ । ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ଅନେକ ଘଟଣାକୁ ନେଇ ସେ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର କବିତା ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ବାଟୋଇ ଓ ନାଉରିଆ କବିତାରେ ଦୁଃଖର ଚିତ୍ର ଥିଲେ ହେଁ ତା ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥାଏ । କବି ତାଙ୍କ ଅନେକ କବିତାରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମନରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାବାବେଗ ଯଥା ଶିଶୁର କଳ୍ପନା, ସ୍ୱପ୍ନ, ଆଶା, ଆକାଙ୍କ୍ଷା, କ୍ରୋଧ ଆଦି ଭାବନା ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇନାହାଁନ୍ତି । ତାଙ୍କ ରଚିତ 'ନାନାବାୟାଗୀତ' ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରଥମ ଭାଗ କବିତା କମ୍ ବୟସର ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ କବିତା ଦୀର୍ଘ ଓ କିଶୋର ବୟସର ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଉଭୟ ବର୍ଗ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କବିତା ସମୂହ ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ଅମୂଲ୍ୟ । ତାଙ୍କ ଶିଶୁ କବିତାରେ ଶିଶୁ ପ୍ରିତି ଓ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଅନ୍ତସଲୀଳା ଫଲଗୁ ପରି ପ୍ରବହମାନ । ଯାହାକୁ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ପର୍କରେ ଧାରଣା ନଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବୁଝିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଶିଶୁଙ୍କ ପାଇଁ ତାଙ୍କ କବିତାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଛନ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରି ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଓ ପାରଦର୍ଶିତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି । ଯାହାକି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆଲୋଚନାରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇପାରେ । ଯେତେବେଳେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସାହିତ୍ୟ ନଥିଲା ନନ୍ଦକିଶୋର 'ନାନାବାୟା ଗୀତ' ରଚନା କରି ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ପଦକ୍ଷେପ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ବୋଲି କହିଲେ ସତ୍ୟର ଅପଳାପ ହେବ ନାହିଁ ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା, ଡକ୍ଟର ବସନ୍ତ କିଶୋର ସାହୁ, ସରସ୍ୱତୀ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ ପ୍ରେସ, ୧୯୯୪
୨. ଓଡ଼ିଆ ମୌଖିକ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ,ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ପବ୍ଲିକେଶନସ୍, ବଟେଶ୍ୱର, ସାଲେପୁର, ୧୯୯୬
୩. ବିନୋଦଚନ୍ଦ୍ର କର, ପିଲାଙ୍କ ମନ, ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ୧୯୬୫
୪. ପିଲାଙ୍କୁ କି ପ୍ରକାର ବହି ଦେବା, ଡକ୍ଟର ମନୀନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ଅପର୍ଣ୍ଣା ପ୍ରକାଶନୀ, ଇରମ, ବାଲେଶ୍ୱର, ୧୯୯୦
୫. ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶ, ଡକ୍ଟର ମନୀନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ମାଣିକ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାତବ୍ୟ ସ୍ମୃତିନ୍ୟାସ, ୧୯୯୨
୬. ନାନାବାୟାଗୀତ, ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ, ୬ଷ୍ଠ ସଂସ୍କରଣ, ରାଧାନାଥ ରଥ, ସତ୍ୟବାଦୀ ପ୍ରେସ, ୧୯୩୬

❖ ❖ ❖